

СРПСКИ ЗАОКРЕТИ КА ИСТОКУ¹

СЕРПСКІЕ ПОВОРОТИ КА ВОСТОКУ

Слободан Н. Брацановић

Универзитет у Приштини, Економски факултет, Косовска
Митровица, Србија²

Сажетак: Истражује се нужност економских и државних заокрета Српских земаља и простора првенствено ка Русији, као и осталим православним државама Истока и другим. У стратегији привредног развоја приоритет добија и пољопривредна производња. Неопходан је развитак, посебно, нафтне, као и најсавременије војне, тешке и лаке, индустрије, технике, технологије, нуклеарног и осталог наоружања у циљу одбране властите територије. Сунце једино и излази на Истоку.

Кључне ријечи: Преокрети, најсавременија техника и технологија, свјетлост.

Содржание: Изискатса неопходност економских и државних поворотов Српских странаов и простора прежде всего ка России, как будто и остальним православним државам Востока и вторим. В стратегии хозяйственного развития примат получают и земледельческое производство. Нужно развитие, отдельно, нефтаная, как и самие современное военной, тјажолае и легкое, промышленности, техники, технологии, термоадерного и остальное вооружения в целу обороне собственной территории. Солнце только и восходит во Востоке.

Кључевые слова: поворот, самаја современаја техника и технологија, свет.

1. ПОЈЕДИНА ПИТАЊА И ПРОБЛЕМИ ТЗВ. „ТРАНЗИЦИЈЕ“

У земаљама бившег социјализма и комунизма (у марксистичком смислу), 90-их година претходног вијека отпочео је тзв. „транзициони период“ или прелаз ка трансформисаном и новом друштвено-економском систему, односно на тржишну економију и „демократију“ у економском и друштвеном животу. Имам у виду посебно највећу земљу Русију.³

Оцјене тзв. „транзиционог“ периода, противрјечне су, конфликтне и идеологизоване, тако да по постигнутим суштинским ефектима није могуће говорити о истинској

¹ Рад саопштен на Међународном научном скупу ИПЕС-СР 2013, 9-10.11.2013 у Косовској Митровици

² slobodan.bracanovic@pr.ac.rs

³ Видјети: Академик Олег Богомолов: “Неки проблеми друштвене трансформације у Русији“, Зборник радова, Научни скуп: „Транзиција пост-социјалистичких привреда – Проблеми, искуства, перспективе“, ЦАНУ, Подгорица, 1998. стр. 33-37.

транзицији. Овај прелаз, утрошио је много времена, материјалних и осталих одрицања, жртвава, у односу на почетна, првобитна схватања, предвиђања и визије. Резултати, ефекти су изостали. Тежило се „ефикасној демократији“ и „цивилизованом, уређеном тржишту“, по узору на тада важеће моделе, обрасце и калупе западне тржишне економије и „демократије“. Примјењивао се једнострано, некритички тзв. „демонстрациони ефекат у развоју“, тј. „ефекат угледања“, или „домино ефекат“. Становништво је било суочено са: оскудицама, патњама и тешкоћама посебно примјеном тзв. „шок терапије“ са запада, умјесто исправнијег поступног, „градуалистичког приступа“ (какав је примјењен нпр. у Кини, Вијетнаму и др). Тежило се: а) приватизацији великих државних привредних субјеката, б) брзој либерализацији цијена домаћих и иностраних роба и услуга, в) коришћењу, примјени иностраног капитала у амортизовању оскудица, несташица, узрокованих падом производње и дохотка. Учешће државног сектора и централистичког системског планирања, које је нужно у великој земљи као што је Русија, било је у погрешном тренду смањивања. Наводном приватизацијом, која је вршена на незаконски начин, потцјењивања и распродаје, испод стварне реалне тржишне вриједности и цијене, као израза вриједности и богаћења релативно малог броја људи, нијесу мобилисана, концентрисана средства за: а) финансирање социјалних потреба, б) инвестиција и предузетништва, в) елиминације тзв. „меког буџетског органичења“ (велика буџетска подршка и помоћ посебно крупним привредним субјектима) и др. У Русији, сматрам, нужна је максимална концентрација власти у државном центру. Још је Руска царица Катарина Велика оправдано истицала: „Владар мора бити аутократа, јер нема друге форме владавине осим оне да се концентрише сва власт у његовој личности јер је то једино у складу са потребама државе тако велике као што је наша“.⁴ Степен централизације мора бити управо пропорционалан величини територије. Уколико је земља мања овај степен може бити, релативно, нижи. Даље, раст бруто друштвеног производа, у овом посматраном историјском времену примјене нагле, „грчевите“, „шок терапије“, био је неповољан (према расположивим статистичким подацима, у периоду 1990-1995. у Русији износио је -9,8%, а у Украјини, истовремено још неповољнији -14,3%). Дефлатор бруто друштвеног производа је значајан (износио је у

⁴ Преузето: Момир Булатовић: «Економија и демократија – Држати главу изнад», «Јумедиа Монт», д.о.о., Подгорица, 2011. стр. 80.

периоду 1993-1995. у Русији 249,6%, а у Украјини 616,6%), као и тзв. „гини“ коефицијенат неједнакости у расподјели створеног дохотка (у интервалу 1980-1995. у Русији, 0,50, а у Украјини, 0,26) и др.⁵ Прерана, наметнута, вјештачки исфорсирана либерализација капиталног рачуна (трансакција), изложила је посљедично земљу поремећајима, дестабилизацији и сељењу, дислокацији (нарочито краткорочног) капитала, са подривањем, спутавањем и разарањем започетих економских реформи, које су се сводиле у суштини на појавне, спољне и површинске токове, а не на дубину економских и ширих друштвених догађаја. Разбијање (по мом схватању и тумачењу, а не распад) СССР-а (1991. год.) оставило је трагичне посљедице, првенствено на простор Православних држава, посебно имајући у виду Српску земљу, комадање бивше Југословенске државе, (СФРЈ) и избијање крвавог вјерског, етничког и грађанског рата. Погубно је поремећена свјетска економска и војно-политичка равнотежа односа снага, нестајањем Источног блока земаља тј. „Варшавског уговора“ као противтеже НАТО пакту, сјевероатланској алијанси.⁶

У земљама у тзв. „транзицији“, тј. прелазном периоду ка трансформисаном и новом друштвено-економском систему, које су примјењивале супротни, поступни, градуалистички приступ, ефекти су били знатно повољнији. Раст бруто друштвеног производа био је динамичан (према доступним подацима, у периоду 1990-1995. у Кини износио је 12,8%, а истовремено у Вијетнаму 8,3%), дефлатор бруто друштвеног производа био је нижи (у периоду 1993-1995. износио је у Кини 16,0, у Вијетнаму 17,0), а углавном и „гини“ коефицијенат, неједнакости у расподјели дохотка (у времену 1980-1995. у Кини је остварен од 0,45, у Вијетнаму 0,34) и др.⁷ У садашњем времену, за Кину није могуће говорити као о „земљи у транзицији“ (јер је званично друга свјетска економска сила, мада по показатељима, стопе раста и др. већ стиже и прстиже формално прву економију свијета тј. САД). Економско тежиште свијета помјера се на Исток.

⁵ Видјети: Диана Драгутиновић, Милорад Филиповић, Слободан Цветановић. „Теорија привредног раста и развоја“, Центар за издавачку дјелатност Економског факултета у Београду, Београд, 2005. стр. 427 и даље.

⁶ Историјско-политичку студију о догађајима у овом тешком и критичном времену за Руску и Српску нацију; видјети: Наталија А. Нарочница: „Југославија и Русија на прагу трећег миленијума“, Зборник радова, „Југославија на размеђу епоха“, ЦАНУ, Подгорица, 1999. стр. 323-343.

⁷ Извор: Диана Драгутиновић, Милорад Филиповић, Слободан Цветановић, Оп. цит. стр. 427 и др.

Имајући у виду: географски, економски и државни простор Русије, постојала је по оцјени научних ауторитета, у овом посматраном историјском транзиционом времену, погрешна пројекција, концепција и стратегија, као и кратковидост, одсуство утемељене, објективне, реалне, дугорочне визије будућности, од стране „пројектаната“, „архитеката“ реформи, политичара или државника који бар појавно одлучују. Оцјењује се да су резултати транзиције били никави и потпуно супротно од предвиђених кретања. Другим ријечима, по својој суштини транзиција није ни постојала. У овом времену, остварен је: 1. пад бруто друштвеног производа (према презентованим показатељима, за 43%, у односу на 1989. год.), 2. индустријске производње (5%), 3. прераде нафте (14%), 4. двоструко је умањен животни стандард становнштва (са овим у вези, у 1996. новчани приходи по становнику су износили просјечно 140 долара мјесечно), 5. незапосленост је у порасту (на 30-40% годишње), 6. растући тренд одлива капитала из земље (од почетка реформи, одлив износи по процјени више од 100 милијарди УСД), 7. деградација система: науке, образовања, здравства, социјалног осигурања, са појавама корупције, привредног и друштвеног криминалитета и др. Остварен је пораст пољопривредне производње (нпр. жита у 1996. у упоређењу са претходном годином, за 9%, или 69 милиона тона, али ово није могло да компензира пад производње у другим привредним областима и секторима). Руски истраживачи износе тадашњу слику реалности.⁸

Предложене су у овом времену рационалне и сврсисходне, стратешке дугорочне, мјере и активности, циљеви и задаци: а) поступно учвршћивање државе и државне административне структуре, са њеним оптимизирањем, б) пореска реформа (снижењем пореских стопа и ширењем пореске основице), в) оптимизирање стопе рефинансирања, референтне стопе Централне банке и рентабилности државничких благајничких обавеза, г) антиинфлациона политика (свођење инфлације у циљне оквири од 10 до 12% годишње), д) попуњавање дефицита новчане масе (показатељ М2, у бруто производу умањено се за 79% у односу на 1990. год., дефицит се процјењивао на 300 трилиона рубаља, у земљи се обртало 25 милијарди долара у виду новчаница, или 125 трилиона рубаља тј. 70% средстава, активе у рубљама, као бескаматно кредитирање САД и других држава запада,) њ) ублажавање оштрих кредитно-монетарних и буџетских

⁸ Видјети: Академик Олег Богомолов, Оп. цит. стр. 34.

рестрикција у смислу и тренду експанзивности ове политике, е) увећање финансијских, новчаних прихода, стимулисањем раста производње и посебно и тежишно унутрашњег тржишта, ж) нужна државна контрола цијена, посебно стратешких производа, код природних монопола и кориговање релативних односа цијена (без обзира на погубну либералну доктрину и стихијно преношење нивоа и сразмјере свјетских цијена у Русију), з) рационална, регулатива девизна политика, контрола, регулација девизног курса рубље и спречавање незаконског одлива девиза, и) пројекције, концепције и стратегије структурног преображаја економије и спречавања постајања земље као сировинског, огрјевног додатка, резервоара („прирепка“) развијеног свијета, првенствено приоритетним улагањима у: науку и истраживања, високу техничко-технолошку производњу, машиноградњу, електроиндустрију и хемијску индустрију, лаку и прехрамбену индустрију (на најсавременијим техничким основама), суштинску модернизацију транспортних и телекомуникационих, информационих система и др.⁹ Држава није по страни, улога државе јача и од приоритетног је значаја. Западни модели теже децентрализацији државе. Прецизније, држава „не одумире“ и не минимизира своју улогу (како су истицали марксистички и либерални економисти) већ остварује: свјесно, разумско управљање, координацију, усмјеравање и организацију свеукупног друштвено-економског живота. Држава има најважнију активну улогу у реализацији економске и укупне политике, пројекција, концепција и стратегија, умјесто да се пасивно удаљује, децентрализовано повлачи од друштвено-економских токова. У овом транзиционом времену, поједини истраживачи у Русији указивали су на погрешност брзине, наглости, стихијности, „грчева“ у отпочетим реформама.¹⁰ Слична ситуација је била и у Србији, након разбијања претходне Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (1991.). Услиједио је крвави вјерски, етнички и грађански рат.¹¹ Основне макроекономске показатеље (према

⁹ Исто, стр. 36-37.

¹⁰ Видјети: Академик Олег Богомолов: «Неки проблеми друштвене трансформације у Русији», Зборник радова, «Тразиција пост-социјалистичких привреда - Проблеми, искуства, перспективе», ЦАНУ, Подгорица, 1998. стр. 33-37.

¹¹ Видјети: Наталија А. Нарочницка: „Југославија и Русија на прагу трећег миленијума“, Зборник радова, „Југославија на размеђу између епоха“, ЦАНУ, Подгорица, 1999. стр. 323-343.

расположивим статистичким подацима), у ранијој СР Југославији (Србији и Црној Гори), приказујем у сљедећем прегледу:

Табела 1.: (Просјечне, реалне, годишње стопе раста у %, сталне цијене 1994. год.)¹²

Ред/бр.(ознака)	Период/ катег.	1991-93.	1994-98.	1999.
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Бруто инвест.	-28,0	-4,7	-16,1
2.	Друшт. произ.	-23,9	4,9	-23,2
2.1.	Друш. сектор	-28,6	2,1	-
2.2.	Пољопривреда	-4,7	3,0	1,2
2.3.	Индустрија	-25,8	5,3	-25,6
3.	Запосленост	-3,1	-1,5	-5,7
3.1.	Друш. сектор	-5,3	-2,6	-6,9
3.2.	Индустрија	-5,0	-2,7	-8,1
4.	Извоз роба	-20,5	-0,4	-46,9
5.	Увоз роба	-25,9	9,8	-30,4

Тежило се наводној, фиктивној западној „демократији“, која се своди на лажну демократију јачега. Демократија „топузом“ наметана је силом и снагом, на примјеру Српске земље која је бомбардована и ракетирана забрањеним оружјем (по свјетским конвенцијама, нпр. са осиромашеним уранијумом, „касетним бомбама“ и др.), као и оружјем које је измислио највећи, славни Српски научник Никола Тесла, употрејебљеног против његовог Српског народа, у злочиначкој и криминалној, фашистичкој агресији „Јенкија“ тј. САД, као и НАТО сјевероатланске војно-политичке алијансе (током 90-их година 20. вијека, посебно 1999. год.) и нарочито бомбардовања Српског Косова и Метохије. Стварни узрок агресије, са ограниченим и касније радикалним

¹² Бруто инвестиције подразумијевају улагања у основна средства. Друштвени сектор могуће је уже тумачити и као државни сектор. Пољопривредна производња и индустрија са енергетиком остварују у континуитету највишу формативну снагу (60%) у стварању бруто друштвеног (домаћег) производа. Ниско је учешће прерађивачке индустрије и финализације индустријске производње; као и сектора услуга (терцијарног) сектора. Уочава се да (у периоду 1994-1998. год.); једино су позитивни показатељи стопе раста друштвеног производа; као и увоза производа. Тако исто (у току тешке 1999. год.) једино област пољопривреде отвараје позитивну стопу раста. Постиге се привредни раст (имајући у виду просјечну стопу раста друштвеног производа); али без пробрајаја, трансформације економских и осталих структура као обиљежје развоја. Извор: Диана Драгутиновић, Милорад Филиповић, Слободан Цветановић, Оп. цит, стр. 268.

циљем, био је супротстављање Срба и Србије новим империјалним, хегемонистичким, колонијалним процесима глобализације и дјеловању америчких тзв. „мултинационалних“ корпорација, у успостављању тзв. „новог свјетског економског и друштвеног поретка“ под доминацијом САД. Разбијање СССР-а било је претешко, претрагично, погубних последица за православље.

У дигресивном приказу, Русија (односно раније СССР) стварна и суштински једина сила побједница у Другом свјетском рату, поднијела је објективно највеће људске и материјално-техничке жртве у слому наци-фашизма и ослобађању поробљене, окупиране Европе.¹³ Највишу корист из рата, међутим, извукле су САД, постајући номинално прва свјетска сила. Није истинита тврдња да су САД односно њихов економски и војни потенцијал били од највеће важности у побједи над наци-фашизмом у Другом свјетском рату!!! САД су избјегле разарања, ратне страхоте и пустошења на сопственом простору и развиле производњу, привреду и укупну економију. Касније, у тзв. „хладном рату“ тријумфално самопроласиле су се као највећа економска, војна и политичка сила у свијету. Док је у Европи бјеснио рат, привредни субјекти у САД, најбоље су и најпрофитабилније пословали и привређивали, у производњи оружја и опреме за војне потребе. Рат је стварао огромно тржиште за производе.

2. ОДРЕДНИЦЕ ДОСАДАШЊИХ И БУДУЋИХ ТОКОВА

Са историјског становишта, посматрани и истраживани односи Русије и Српских земаља (односно, посебно Србије и Црне Горе) у основи карактерисали су се трендом ка духовној и материјалној помоћи и сарадњи, на темељу традиционално и источно православно, језички, културно и др., блиских, пријатељских и братских народа. Међутим, у поједином периодима, ови односи реметили су се, осцилирали, флукуирали, с обзиром да са становишта: а) Српских земаља, у спољној политици повремено окретало се ка Аустрији, б) са аспекта Русије, понекада се водило рачуна највише или искључиво о властитим циљевима и интересима, в) као и комбинованог, мјешовитог, испреплетаног, сложеног, реалног дејства ових утицаја

¹³ Видјети: Георгиј Константинович Жуков: „Успомене и размишљања“ („Мемоари“ Том 1,2 и 3), „Култура“, Београд и „Обод“, Цетиње 1989.

и фактора. Међутим, кристалише се историјски основна нит помагања, подршке, сарадње.

Као традиционално историјски позитиван примјер, навешћемо обраћање Александра Трећег, књазу (касније краљу) Николи Првом Петровићу у времену његовог боравка у Санкт-Петербургу (1889. год.): „Пијем у здравље црногорског књаза, јединог искреног и вјерног пријатеља Русије“.¹⁴ У Црној Гори, створен је култ Русије. Црногорци су признавали изнад себе „само Бога и Руског цара“. Српски народ у Црној Гори, воли „мајку Русију“ без интереса, искрено, безгранично, нелицемјерно, чисто.¹⁵

Међутим, понекада у својој историји, Црна Гора као Српска држава, у спољној политици, окретала се погрешно тежишно према Аустрији (нпр. у периоду власти књаза Данила Првог Петровића и др). На другој страни, Русија није имала намјеру да се некада одрекне својих посебно дугорочних, стратешких циљева. Тако нпр. Русија (у току 1813. год.) фаворизујући искључиво сопствене интересе, прихватила је да бококоторске провинције које су освојили Црногорци, преда Аустрији. Александар Први, прилично оштро обавјештава Петра Првог Петровић Његоша касније Светог Петра Цетињског: „ради општег добра да не сметају аустријској војсци да заузму тврђаве..., и не само то, већ и да употријеби свој утицај на становнике Боко ди Катаро да се без поговора повинују одлукама савезних држава које су усмјерене ка обезбјеђивању вашег и њиховог мира.“¹⁶ Касније, у времену освајања и ослобођења Скадра и Албаније од Турака (1913 год), Црногорци су претрпјели тешке војничке губитке (по процјени од 10 и више хиљада људи) и насилно су се, неоправдано, повукли из Скадра, а Русија им према историјским изворима, грађи, подацима није била наклоњена.¹⁷

¹⁴ Видјети: Јелена Гускова: „Русија и Југославија. Историјске традиције и прагматизам новог миленијума“, Зборник радова, „Југославија на размеђу између епоха“, ЦАНУ, Подгорица, 1999. стр. 347.

¹⁵ Исто, стр. 348.

¹⁶ Исто.

¹⁷ Историјска анализа, приказује се само у намјери да се илустративно, сликовито, освијетле аспекти традиционалних односа Русије и Српских земаља у: прошлости; као основе за садашњост, која је оријентир ка ближој и даљој будућности. У тежишту истраживања налазе се економски токови. На овај начин економска анализа има историјску позадину и није извјештачена, сувопарна. Ближу историјску анализу ћемо препустити професионалним историчарима. Тежи се истинитости, објективности, непристрасности као сврси, циљу науке.

У периоду гувернадурства (Радоњићи), Црна Гора се, политиком гувернадуре, тенденциозно и неправилно усмјерава према Аустрији. Међутим, Свети Петар Цетињски (мада је својевремено доживио велике непријатности у Русији, протјеривање поводом мјеста своје хиротоније) при представљању од пролазног, привременог овоземаљског живота, каже насљеднику Петру Другом Петровићу Његошу, највећем Српском пјеснику, филозофу, мислиоцу, владару, сада канонизованом од стране Српске православне Цркве, Светитељу, Цетињском пустињаку и Ловћенском тајновидцу: „Моли се Богу и држи се Русије“. На овај начин, Свети Петар Цетињски, учврстио је, утврдио, повезаност, Црногораца, прецизније, са становишта садашњег времена и актуелних разбијачких, сецесионистичких, сепаратистичких догађаја, Срба у Црној Гори и Русије!!! Тренд зближавања Црне Горе и Русије, карактеристичан је у својој тежишној, историјској суштини.

Политички односи између Србије и Русије били су: комплекснији, сложенији и нервномјернији. У времену (19. вијека) дошло до национално-ослободилачке борбе, покрета и устанка Срба против турског јарма, насиља и окупације, а Руска спољна политика била је периодично до крајности суздржана. Русија није предузимала мјере и активности неопходне подршке и помоћи устаницима, већ је водила рачуна о практичним, прагматичним интересима империје. Овај став знатно се измијенио (1806. год.) када је Русија ступила у рат са Портом и тежила је да уједини словенске народе у борби против надирања француског освајача Наполеона.¹⁸

На другој страни, постојала је повремено и проаустријска политика у Србији (иницијатор и инспиратор ове политике био је кнез Милан, 80-их година 19. вијека, који је настојао да се ослања на Хабсбуршку монархију). Односи Србије и Русије ишли су промјенљивим, флукутирајућим, нестабилним трендом од: сарадње, подршке и помоћи, до узајамног захлађивања, суздржаности и заостравања односа. Узроци су били често у: а) политичкој борби унутар Српске политичке елите и доминирајућих странака, б) у интересима, осталих држава на Балкану, в) различитим околностима и могућностима Русије, која се континуирано налазила у ситуацијама сукоба, рата и политичко-дипломатског наступа. На основи предузиманих сврсисходних мјера и активности Руске спољне политике и дипломатије, није никада

¹⁸ Видјети: Јелена Гускова, Оп. цит, стр. 348 и даље.

долазило до прекида међудржавних односа са Србијом, мада су се често налазили и на самој граници дипломатског раскида.

Познати су историјски, трагични догађаји сукоба СССР-а и СФР Југославије, након Другог свјетског рата (1948. год.). Страдао је и заточен велики број (више хиљада) недужних, најбољих Српских бораца, патриота, присталица, приврженика Русији. Сукоби (поводом тзв. резолуције “Информбироа“, 1948. год.), имали су у позадини, узроку, циљно, мотивацијско и интересно дјеловање западних држава, а били су вербални сукоб тоталитарних режима (Стаљина и Тита), у којима суштински није учествовао ни Српски ни Руски народ. Након овог периода (1948. год.), у Русији и Србији, стасало је неколико младих и млађих генерација, који нијесу имали ни представе ни знања о: историјским везама, традицији, пријатељства, помагања и братства: Руског и Српског народа, нације. Дуго времена (до 80-их година претходног вијека) није било, од стране социјалистичко-комунистичког режима у СФР Југославији, дозвољено јавно изражавати осјећања (емоције) према Руском народу и држави (а ни посјете Руском дому у Београду нијесу биле прикладне ни пожељне). У Русији, Србију су памтиле само старије генерације. Младе и млађе генерације нијесу имале знања: гдје се просторно налази бивша Југославија, а ни који конститутивни и други народи живе у овој држави.¹⁹ До које мјере политика деформише вољу народа.

Сукоб је био испољен у најсуровијем, зликовачком и звјерском, кажњавању, мучењу и злостављању политичких затвореника.²⁰ На „Голом отоку“, заточени су многи Срби, посебно Срби из Црне Горе, традиционално везани за Русију. Била је довољна само пријава доушника, „тајних жбира и шпијуна“, (уличног) шљама, без икаквих истинитих, вјеродостојних, релевантних материјалних и осталих чињеница и доказа. Услови у овом мученичком, злогласном логору би су налик, или по тортури још и гори, у односу на најстрашније наци-фашистичке логоре током Другог свјетског рата (Јасеновац, Аушвиц и др), према сопственом, а не другим народима како су радили нпр. Њемци!!!

¹⁹ Видјети: Јелена Гускова: «Русија и Југославија. Историјске традиције и прагматизам новог миленијума», Зборник радова, Југославија на размеђу епоха», ЦАНУ, Подгорица, 1999. стр. 350 и др.

²⁰ О догађајима из овог тешког и мучног историјског времена, сада са објективне дистанце видјети у књизи: Слободан Н. Брацановић: „Узроци пропадања претходног економског и друштвеног система“, Економски факултет, Приштина, Косовска Митровица, 2013.

Његош би, поводом мучења Голо-отачких заточеника, рекао: „Што погани од људи чините / што јуначки људе не смакнете / што им такве муке ударате“!!! Поставља се логично питање: да ли су тзв. „Информбировци“ били у праву?! Нама, младим и млађим, послеријатним, нараштајима, презентирани су наводне историјске „чињенице и докази“, на основи којих бисмо могли закључити да нијесу били у праву. Али, ново вријеме пружа и другачије и нове стварне, истините чињенице, са нужне, довољне историјске дистанце (65 година), нама до сада непознате, или представљене у кривом свијетлу.²¹

Назире се прљава, политичка суштина. Даље историјски посма-трано (у краћем осврту), услиједили су крвави догађаји, након разбијања бившег СССР-а (мада се у литератури говори искључиво о распаду) и разбијањем (а не само унутрашњим распадом) бивших Југословенских, у суштини Српских простора, дјеловањем Њемачке и Римокатоличке цркве Ватикана која је прва признала сецесионистичке републике Словенију и Хрватску.²² Сада се Срби сатанизују и покушавају пристрасно (нетачно и тененциозно) окривити за разбијање бивше државе. Критичари, замјерају Русији да је требала бити активнија и енергичнија у подршци Срском народу приликом бомбардовања Српске територије (90-их година прошлог вијека), са инсценираним, режираним, лажним догађајима, као мотивима за ваздушну и ракетну агресију, без ангажовања сопствених копнених снага, по правилима војне доктрине. У јавности се истиче становиште да је Русија могла да спријечи бомбардовање.

У Русији, током 1993. год., дошло је до, по поимању нас Срба, невјероватног догађаја. Наиме, отворена је ватра из тешког наоружања и тенкова на један број депутата, који се затворио у „Бијели дом“, након: одлуке Уставног суда да укине предсједничка овлашћења као и налогом овог Суда да се закони доносе у скупштини, а затим предсједничког распуштања Руске државне Думе. До тада, предсједничким декретом, вјештачким методом, приватизован је у најкраћем року, велики број (250 хиљада и највећих државних привредних субјеката и крупних техно-економских система), а ово је узроковало и привредни и укупни економски хаос, стихију и анархију. Запаљен је симбол народне

²¹ Тематика овог рада је економска и држим се постављених оквира. Историјски и шири осврт је илустративан.

²² Видјети: Слободан Н. Брацановић: «Стратегије привредног и друштвеног развоја, «Књига Друга», Економски факултет, Приштина, Косовска Митровица, 2012.

воље и демократије (четвртог октобра 1993. год.), дана политичког сумрака и мрака у Русији, као и дволичности латинског запада који је војни напад на цивиле и скупштину демократске државе окарактерисао као наводно прави „тријумф демократије“.²³ Даље, да ли је Русија могла више помоћи Српском народу у цјелини, приликом кукавичког Нато бомбардовања (90-их година 20 вијека), инсценирања, режирања лажних догађаја као повода за агресију?! Чињеница је да се након разбијања СССР-а, Русија нашла у тешкој ситуацији и да је избјегавала сукобе са западним земљама. У сваком случају, Русија је у историји помагала Српском народу: у људству, материјално, финансијски и др. (нарочито у Првом и Другом свјетском рату).

3. ВИЗИЈЕ И ДУГОРОЧНЕ ПЕРСПЕКТИВЕ

За будуће односе Србије и Русије и свјетлије хоризонте, посебно су од значаја, поред осталог, споразуми о: а) енергетици, б) слободној трговини, размјени, в) економској, научној, образовној, војно-техничкој, политичкој и цјелокупној државној сарадњи.²⁴

Велики енергетски пројекат („Јужни ток“), по мом схватању, од посебног је значаја за нафтну привреду и Србије и Русије. Појављују се одређене критике од појединих економиста, у смислу да овај споразум није у економском интересу Србије и да се наводно експлоатишу природни, производни и остали ресурси, капацитети. Овај пројекат је, не само економски, већ и шири државни програм Србије и Русије и из овог разлога сматрам да је: повољан, рационалан и укупно прихватљив за Србију!!! Критичарима је потребна ширина погледа а не само економски видик.

Простор Балкана, подручје је историјске борбе и укрштања геополитичких и државних интереса Истока и Запада. Балканске државе и народи, били су у тежишту конкуренције, у суштини: православља, католицизма и ислама. Балкан, источни Медитеран, Јадран, Црноморски мореуз и др., историјски су представљали зоне, сфере, подручја дугорочних стратегијских циљева Русије.

²³ Видјети: Момир Булатовић: „Економија и демократија – Држати главу изнад“, „Јумедиа Монт“ д.о.о., Погдорица, 2011. стр. 80,81 и др.

²⁴ Видјети: Драгана Миленковић, Екатерина Волкова, Звезда Симић: „Значај успостављања зоне слободне трговине за привреду Србије и Русије“, Зборник радова, Међународни научни скуп ЕС-НБЕ 2011: „Економска наука у функцији креирања новог пословног амбијента“, Економски факултет, Приштина, Косовска Митровица, 2012. стр. 480-491.

Русија је, историјски, људским жртвама помагала Српски и остале народе Југоисточне Европе у борби против: геноцида, робовања, понижења, односно за: слободу, част и државу.²⁵

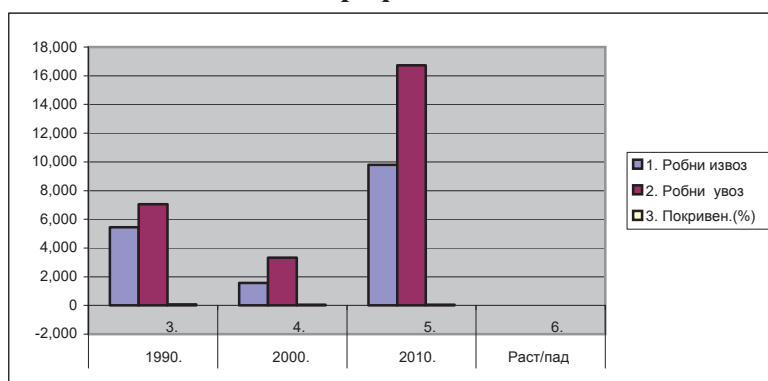
У доменима одредница досадашњих привредних токова и трендова, податке о кретању, осцилацији, обима (опсега, волумена) спољно-трговинске размјене Србије, приказаћемо у табеларном прегледу:²⁶

Табела 2.: Токови извоза („експорта“) и увоза („иморта“) у периоду 1990-2010.

(милиони УСД)

Ред./број	Година/износ	1990.	2000.	2010.	Раст/пад
1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.	Робни извоз	5.453	1.558	9.794	2,98
2.	Робни увоз	7.044	3.330	16.734	4,43
3.	Покривен.(%)	77,4	46,8	58,5	-1,36

График 1.

У погледу отворености Српске економије односно прецизније економије Србије индикативни су следећи показатељи:²⁷

²⁵ Видјети: Наталија А. Нарочница, Оп. цит, стр. 323-343.

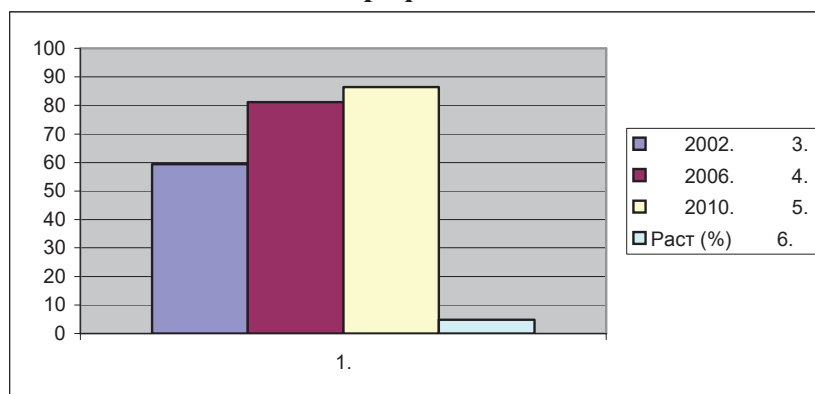
²⁶ Извор: Драгана Миленковић, Екатерина Волкова, Звездица Симић, Оп. цит. стр. 485.

²⁷ Степен отворености економије, рачунат је односом збира, кумулатива; увоза и извоза у упоређењу са бруто друштвеним производом тј: $k = (X + M) / \text{БДП}$. Коришћени су расположиви доступни статистички индикатори. Извор: Марија Марчетић: „Трговинска либерализација и платни биланс Србије“, Зборник радова, Међународни научни скуп ЕС-НБЕ 2011: „Економска наука у функцији

Табела 3.: Отвореност економије Србије, приказујемо дијаграмски, у овим периодима:

Ред./број	Год./степен	2002.	2006.	2010.	Раст (%)
1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.	Отвореност (%)	59,3	81,2	86,4	4,84

График 2.

Робна размјена, тј. токови извоза и увоза Србије и Руске Федерације приказани су у следећем табеларном прегледу: ²⁸

Табела 4.

(у милионима долара)

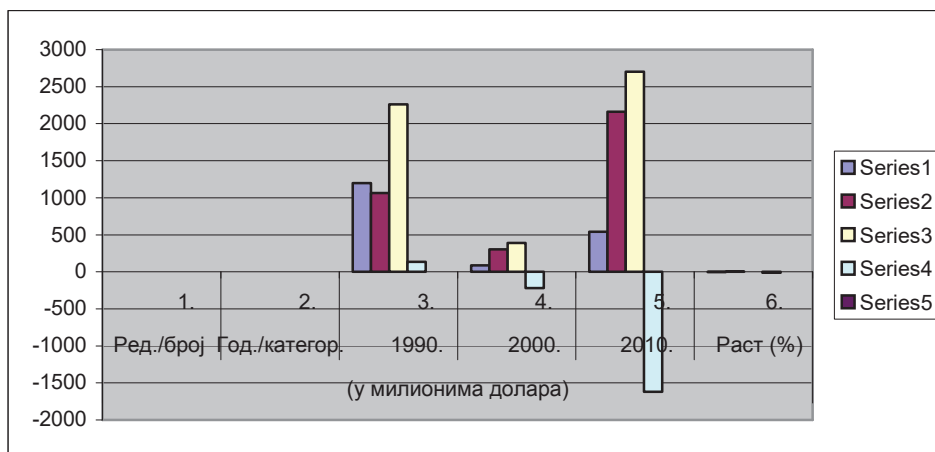
Ред./број	Год./категор.	1990.	2000.	2010.	Раст (%)
1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.	Извоз	1.197,1	85,7	541,1	-3,91
2.	Увоз	1.063,4	304,7	2.160,5	3,60
3.	Укупно(1+2)	2.260,5	390,4	2.701,6	0,92
4.	Салдо (1-2)	+133,7	-219,0	-1.619,4	-13,28

Показатеље можемо представити графички:

креирања новог пословног амбијента“, Економски факултет, Приштина, Косовска Митровица, 2012. стр. 103 и даље.

²⁸ Драгана Миленковић, Екатерина Волкова, Звезда Симић, Оп. цит, стр. 489.

Графикон 3.

Зона слободне трговине, размјене, од крупног је значаја за привреде Србије и Русије.²⁹ Повезано са овим, у Србији у посматраном протеклом дугорочном временском хоризонту (20 год.), уочава се да је пораст домицилне тражње и потрошње био у значајној мјери финансиран и приливима иностраних инвестиција. Међутим, пораст тражње није био праћен и адекватним и нужним растом производње као суштине привредних активности и дјелатности. Привредни раст, на другој страни био је праћен знатним спољно-трговинским дефицитом, као и текућег, капиталног рачуна. Нужно је приоритетно развијати производни сектор као подлогу, темељ: како 1. услужном (терцијарном) сектору, тако и 2. привредном расту и 3. развоју. Тежак период ратних деведестих година, оставио је посљедице на успоравање и кочење динамике привредног и укупног економског раста у смислу квантитативних одредница и развоја у погледу структурних, квалитативних преображаја, трансформација. Али, излази постоје.

У Српској привреди, остварен је у новијем времену нижи ниво бруто друштвеног производа у упоређењу са претходним периодом (нпр. У 2007. год. бруто друштвени производ, износио је четири петине у упоређењу са 1990. год.). Учешће, ресурсно интензивних производа ниских и нижих фаза обраде, дораде и прераде је знатно (у 1990. год. износило је око 36%, а у 2009. год. у порасту је на око половину у укупном извозу Србије). Конкурентност привреде Србије неоптимална је и недовољна с обзиром да: а) користи се и примјењује већ застарјела техника и

²⁹ Видјети: Драгана Миленковић, Екатерина Волкова, Звезда Симић, Оп. цит, стр. 484-491 и др.

технологија, б) недовољан је обим и неадекватна структура улагања у иновације, в) нерационална је организација рада и производње и др. Домицилна тражња је изнад производње и понуде а ово узрокује високи увоз и спољнотрговински дефицит. Проблеми захтијевају и своје превазилажење.

У Русији, у новијем периоду, након снажних и разорних, рушилачких привредних несклада, диспропорција и противрјечности (90-их година претходног вијека), постигнуто је: 1. заустављање силазног тока привредних активности, 2. затим, експанзивнији и уравнотеженији и 3. стабилнији привредни раст и развој. Фиктивним процесом приватизације (90-их година прошлог вијека) настао је знатан број «крупних богаташа и милијардера». «Моћ» ових насталих «богаташа» и нормативно је била формализована, с обзиром да су својевременим мјерама и активностима тадашње Владе и тзв. «Програма зајмова за дионице, акције», ови богаташи постали формални, номинални, појавни «власници» знатног броја привредних субјеката и цјелокупних и крупних производних сектора и техно-економских система, са малом, неадекватном и симболичном новчаном сумом као «надокнадом». Приватизација је реализована вјештачким путем, насилно, на бризину и декретом. Економски олигарси су осиромашили и опустошили земљу и у многоне увећавали сопствене банковне рачуне у иностранству, тј. иностраним банкарско-финансијским организацијама.³⁰

У овом тешком времену, донесена је промишљена дугорочна стратегијска одлука и решење да се: привредни субјекти не продају и не распродају инотраним партнерима, који логично никада не би вратили «купљену» и незаконито добијену имовину за ниске, симболичне и «багателне» цијене, далеко испод реалне стварне тржине вриједности и цијене, као новчаног израза вриједности. Даље, цијена нафте, у претходном времену била је знатно нижа (нпр. 24 долара за барел). У данашње и будуће вријеме цијена нафте ће, економски логично бити вишеструко виша (и даље континуирано расти) дјеловањем законитости: ниже производње и понуде, с обзиром да се ради о необновљивом, драгоцјеном, природном ресурсу и резервама, залихама које се поступно исцрпљују, са једне стране, као и све више тражње и потрошње на свјетском тржишту, са друге стране. Државни буџет и јавни фондови Русије (пословни, резервни, стабилизациони др.), у новијем времену (посебно почетком 21. вијека) знатно су ојачали,

³⁰ Видјети: Момир Булатовић, Цит. дјело, стр. 86, 87 и даље.

у чему се огледа велики, мада не и једини значај, природних ресурса: нафте и природног гаса и др., за привредни опоравак и стабилност државе. Нужан је најсавременији технолошки развој!!!

Видјели смо, како у времену поремећаја, стихије и нестабилности (које је достигло врхунац крајем прошлог вијека), тадашња Руска влада није била у моћи да уредно отплаћује доспјеле кредитне и др. обавезе и буде гарант за интерне трансакције и плаћања у Земљи. Дошло је, својевремено, до крупног пада цијена нафте (за више од 40%), из којег пореза, у знатној мјери се финансира државни, јавни буџет. Припремљена је, наводно, висока кредитна помоћ (више од 20 милијарди долара, а носиоци су декларативно били: ММФ, Свјетска банка, као и Јапанска влада). Руска влада, објавила је: 1) формални, номинални, званични банкрот, 2) мораторијум на доспјеле и неизмирене кредитне и др. обавезе, 3) извршила девалвацију (смањивање номиналне) вриједности домицилне валуте (рубље, у циљу стимулације извоза и дестимулације увоза, реалности трансакција), као и др. Русија је једнократно исплатила, вратила све дугове ММФ-у, чиме је показала улазак у фазу и етапе привредног стабиловања и економског јачања. Исто тако, ово је непријатност за ту Међународну финансијску институцију, под патронатом САД, за некоректне мјере, активности и намјере у веома тешком и прохујалом времену за Русију.³¹

У будућем, ближем и даљем временском хоризонту, Русија, сопствену стратегију привредног и укупног економског развоја, неће темељити искључиво на основи огромних природних богатстава и потенцијала. Развијаће се: а) пољопривредна и б) индустријска производња, виших и високих фаза обраде, дораде и прераде производа, прерађивачка индустрија и финализација индустријске производње, посебно лака: прехрамбена, електроиндустрија и сл., али и тешка: енергетика, металопрерада, бродоградња, машиноградња, хемијска и др., в) транспортни и телекомуникациони, информатички техно-економски системи, г) високо техничко-технолошки интензивна производња. У циљу: одбране огромне територије (17.075,2 хиљада км²) и становништва (према расположивим подацима 144 милиона становника), као и природних ресурса и богатстава (посебно нафте, природног гаса, минералних сировина и др.), Русија, нужно мора да развија дугорочно најсавременију: војну, индустријску и осталу технологију. На овом простору, истакао сам, сударају се

³¹ Исто.

многоструко сложени циљеви и интереси различитих држава, нација и вјера посебно: православља, католицизма и ислама и др. Историјски, имали смо прилику да се увјеримо у освајачке намјере и походе: Монголије, Турске, Француске, Њемачке и др. Наполеон је са великом војском (600 хиљада војника) прешао Њемен (јун, 1812.) и напао Русију. Вратио се претрпјевши стратегијски и тактички пораз, са готово уништеном армијом (повукао је свега 50 хиљада војника) једва се извукавши преко Березине спасавајући се од од потпуног отсијецања, опкољавања и уништења. Хитлер је са знатно вишим, милионским војним снагама (јун 1941. год.) напао СССР. Стаљин који није вјеровао никоме, управо је вјеровао Хитлеру особи којој је логично најмање требало да вјерује. И Хитлер се вратио са пораженом, сломљеном и уништеном армијом. И евентуално будући освајачи и агресори проћи ће на исти или слични начин.

Повезано са овим, у блиској будућности, измијениће се токови и догађаји, како истиче славни и генијални Српски научник и проналазач Никола Тесла: «...јер ће за неколико година државе моћи да се боре без армија, бродова или топова, користећи много страшнија оружја, чије деструктивно дејство и домет практично немају граница. Сваки град, без обзира на то гдје се налазио, непријатељ ће моћи да уништи и никаква сила на Земљи неће га моћи спријечити у томе. Ако желимо да одагнамо несрећу која нам сигурно предстоји и стање ствари које би од Земаљске кугле могло да створи пакао, требало би да без тренутка оклевања пређемо на развој летелица и бежичног преноса енергије...»³² Велики научник истакао је истину.

Постоји становиште, нагласио сам, да ми Срби припадамо и истоку и западу прецизније да смо: «исток на западу и запад на истоку». Сматрам да је ово погубно, погибелно политичко становиште и да ми Срби: географски, историјски, традиционално, образовно, културно и прије свега духовно као нација доминантно Источне православне вјере, припадамо Истоку. Ставом да припадамо и истоку и западу политички и дипломатски погрешно на своју штету балансирамо. Ово није никаква подјела већ објективна реалност стварности. «Ко неће брата за брата он ће туђина за господара!!!» Пријатељство и братство, не заснива се на новцу, материјалном богатству и интересу. Упркос осцилацијама, кристалише се историјска, основна, тежишна нит: подршке, помоћи и сарадње Русије и Србије. Сматрам, да ће у ближој и

³² Никола Тесла: „Моји изуми“, „Блиц“, Београд, 2013. стр. 62 и др.

даљој будућности, односи ићи у правцу учвршћивања веза Србије и Русије³³ као и осталих православних држава. Повезаност православних земаља можемо прегледно, дијаграмски приказати:

График 4.

4. ОСНОВНЕ ЗАКЉУЧНЕ КОНСТАТАЦИЈЕ

У доменима концепција привредног развоја, у прошлости прихваћена је стратегија ослањања на сопствене ресурсе, изворе

³³ Од 2000. године, уочава се тренд учвршћивања сарадње и подршке Русије и Србије у освајању кључних економских и државно-политичких циљева. Овај тренд ће се наставити и у будућности. У прошлости смо погрешно сматрали да су нам западне државе „савезници“ који су разбили бившу државу и тукли нас Србе и Српску земљу бомбама и ракетама користећи забрањено радиоактивно оружје и оружје које је измислио Тесла.

и потенцијале. Али, у доменима нужне, будуће сарадње, у тежишту, правилно се оријентишемо на Исток, у првом реду на Русију, а затим остале, православне и друге државе.

У времену тешком и најтежем у историји за нас Србе, у ранијим радовима (90-их год.) предложио сам идеју: да се на просторима и ободима, границама Српских земаља поставе Руске нуклеарне базе. Нуклеарно оружје битан је фактор стратегијских, тактичких и мјешовитих војничких и државних предности. Идеја није прихваћена и у јавности се појавило образложење да: «не можемо ограничавати суверенитет». Да је ова идеја прихваћена, не бисмо били бомбардовани и игубили најважније Српске просторе.³⁴ Учили смо: «бој не бије свијетло оружје но бој бије срце у јунака». Исправно, али, оружје данас може да пресуди.

У доменима садашњих и посебно будућих релација, од посебне важности је: економска, али и шира сарадња Србије и Русије. Економски пројекат гасовода («Јужни ток») повољан је за Србију и води јачању енергетске интензивности овог простора и учвршћивању: економске, али и шире државне и војно-политичке, образовне, културне, и остале сарадње Србије и Српских земаља и Русије.³⁵ Спољно-политичка ситуација у свијету се заоштрава (Сирија и др). Освајају се територије и ресурси савременим методима: невојничким, војничким и комбинованим. Русија као суперсила, мора приоритетно развијати најмодернију војну индустрију, технику, технологију, у циљу одбране свог простора, становништва.

ЛИТЕРАТУРА

1. Богомоллов Олег: «Неки проблеми друштвене трансформације у Русији», Зборник радова са научног скупа: «Транзиција пост-социјалистичких привреда - Проблеми, искуства, перспективе -», ЦАНУ, Погорица, 1998.
2. Булатовић Момир: «Правила ћутања», Народна књига «Алфа», Београд, 2004.

³⁴ О овим и другим питањима у вези, видјети; у временским хоризонтима, овог тешког за нас Србе, периода: Слободан Н. Брацановић: „Стратегија привредног и друштвеног развоја“ „Књига Друга“, Економски факултет, Приштина, Косовска Митровица, 2012.

³⁵ Видјети: Гојко Рикаловић, Христина Микић; „Креативна индустрија и трговинска размјена Србије са иностранством“, Зборник радова, Међународни научни скуп ЕС-НБЕ 2011: „Економска наука у функцији креирања новог пословног амбијента“, Економски факултет, Приштина, Косовска Митровица, 2012. стр. 222-233.

3. Булатовић Момир: «Економија и демократија - Држати главу изнад», «Јумедиа Монт», д.о.о., Подгорица, 2011.
4. Брацановић Н. Слободан: «Стратегије привредног и друштвеног развоја», «Књига прва и Књига друга», Економски факултет, Приштина, Косовска Митровица, 2011-2012.
5. Брацановић Н. Слободан: «Узроци пропадања претходног економског и друштвеног система», Економски факултет, Приштина, Косовска Митровица, 2013.
6. Гускова Јелена: «Русија и Југославија. Историјске традиције и прагматизам новог миленијума», Зборник радова са научног скупа: «Југославија на размеђу између епоха», ЦАНУ, Погорица, 1999.
7. Драгутиновић Диана, Филиповић Милорад, Цветановић Слободан: «Теорија привредног раста и развоја», Центар за издавачку дјелатност Економског факултета у Београду, Београд, 2005.
8. Константинович Георгиј, Жуков: («Мемоари»), «Успомене и размишљања», («Књига прва, Књига друга и Књига трећа»), «Култура», Београд и «Обод», Цетиње, 1989.
9. Марчетић Марија: «Трговинска либерализација и платни биланс Србије», Зборник радова, Међународни научни скуп ЕС-НБЕ 2011: «Економска наука у функцији креирања новог пословног амбијента», Економски факултет, Приштина, Косовска Митровица, 2012.
10. Миленковић Драгана, Волкова Екатерина, Симић Звездица: «Значај успостављања зоне слободне трговине за привреде Србије и Русије», Зборник радова, Међународни научни скуп: ЕС-НБЕ 2011: «Економска наука у функцији креирања новог пословног амбијента», Економски факултет, Приштина, Косовска Митровица, 2012.
11. Нарочница А. Наталија: «Југославија и Русија на прагу трећег миленијума», Зборник радова са научног скупа: «Југославија на размеђу између епоха», ЦАНУ, Подгорица, 1999.
12. Рикаловић Гојко: «Дугорочни економски развој - Начин стварања богатства», Економски зборник Српске академије наука и умјетности, Књига 12, Београд, 2002.
13. Рикаловић Гојко, Микић Христина: «Креативна индустрија и трговинска размена Србије са иностранством», Зборник радова, Међународни научни скуп ЕС-НБЕ 2011: «Економска

- наука у функцији креирања новог пословног амбијента», Економски факултет, Приштина, Косовска Митровица, 2012.
14. Саудијева Т.Б.: «Субјекти Россијској Федерацији как објекти внешнеекономическој деателности», Зборник радова, Међународни научни скуп ЕС-НБЕ 2011: «Економска наука у функцији креирања новог пословног амбијента», Економски факултет, Приштина, Косовска Митровица, 2012.
 15. Стојадиновић Драгић: «Основи научног рада», Економски факултет, Приштина, Зубин поток, «Академска штампа», Београд, Земун, 2003.
 16. Стојадиновић Драгић: «Економски календар», «Академска штампа», Београд, Земун, 2006.
 17. Тесла Никола: «Моји изуми», «Блиц», Београд, 2013.
 18. www.nbs.rs
 19. www.mfin.gov.rs

Рад је примљен: 15.08.2013.

Рад је прихваћен за штампање: 15.01.2014.